

STADSHOLMEN

TYPHON 6

Västerlånggatan 58

GAMLA STAN

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

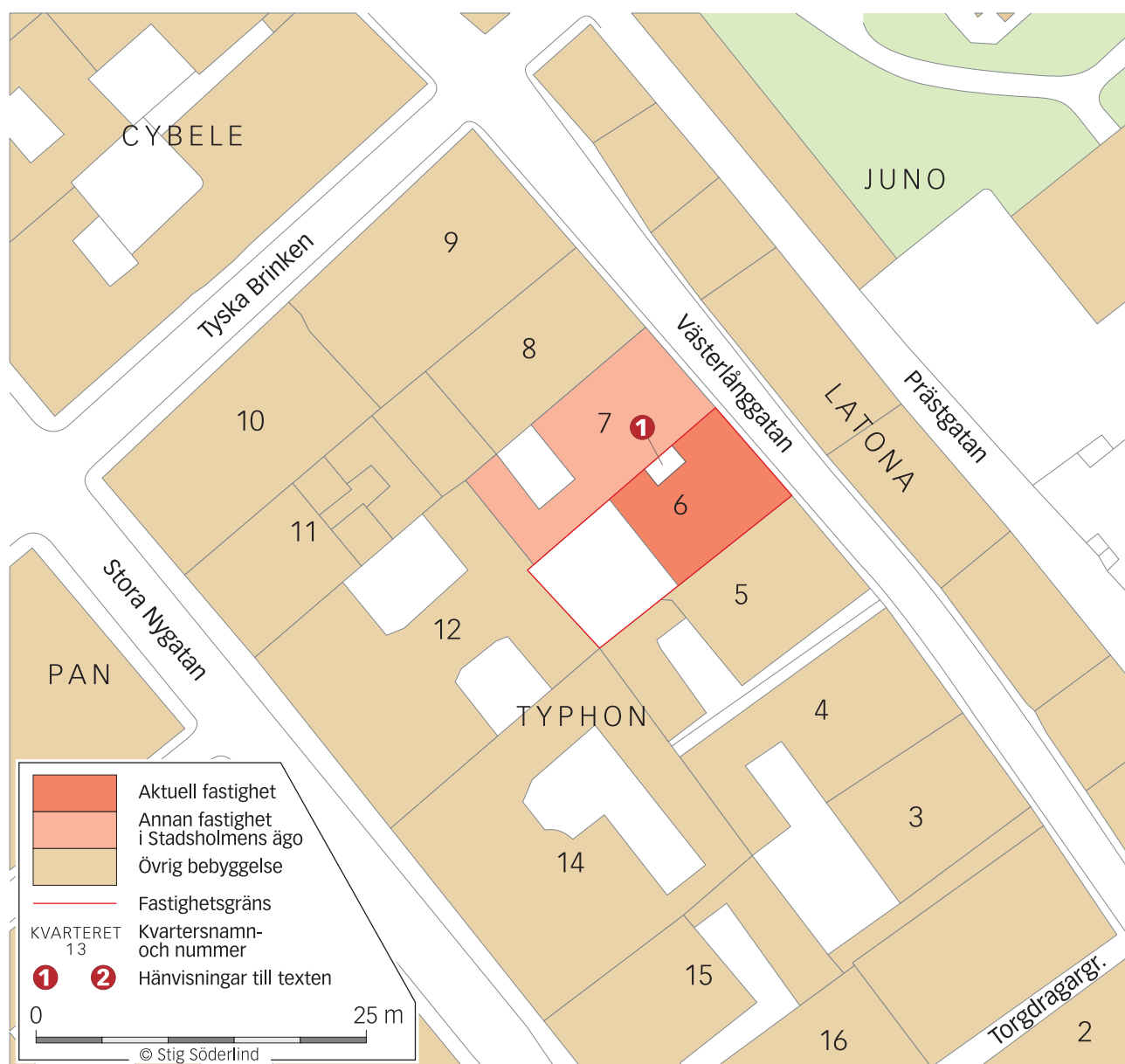
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsam mans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggt på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

1 LJUSGÅRDEN VISAR DEN FÖRE DETTA GRÄNDENS LÄGE.

DÖRRFODER, KORGBÄGIGA FÖNSTERÖPPNINGAR, TAKLIST OCH BRÖSTPANEL FRÅN 1700-TALET MITT. KAKELUGNEN ÄR FRÅN SENT 1800-TAL. FOTO GÖRAN FREDRIKSSON 1993, SSM 593-0449:1.

I Typhon 6 ingår medeltida murverk från dels en byggnad, dels en inbyggd gränd; Rasmus Bagges gränd. Den senare är fortfarande urskiljbar i bottenvåningens planlösning.

Fastigheten är ett exempel på hur de smala, medeltida kvarteren slogs samman till större enheter vid återuppbyggnaden och gaturegleringen efter den stora branden 1625. Från den inbyggda gränden är en nu igenmurad, spetsbågig dörröppning mot källaren synlig.

I flera av våningarna finns mycket välbevarade interiörer från handelsmannen Daniel Klensorgs ombyggnad på 1750-talet, till exempel dörr- och

fönsterfoder, fönsterpaneler, dörrblad, en kakelugn och flera profilerade taklister. Fastigheten är ett gott exempel på hur stadens relativt välbärgade handelsmän bodde under 1700-talet.

Typhon 6 är en del av Gamla stans unika och omistliga bebyggelse och är blåvärderad enligt Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Detta innebär att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

LUNDBLADS BOKBINDERI PÅ VÅNING
1 TRAPPA. FOTO: L. AF PETERSENS 1967.
SSM:S ARKIV F 73249.

OMRÅDESBESKRIVNING

Under flera hundra år var Gamla stan Stockholms centrum. Medeltidens bebyggelse bestod av hus i trä eller tegel, ofta med torvtak. Till husen fanns många gånger källare med väggar av natursten och tegelvalv eller bjälktak. Tegelhusens fasader var inte putsade och kunde ha dekor i form av blinderingar, formtegel eller mönstermurning. Den medeltida, oregelbundna stadsplanen är ännu i dag mycket väl bevarad och många hus har i hög utsträckning kvar medeltida murverk bakom senare tiders fasadutformningar och inredningar.

Det expansiva 1600-talet, när Sverige utvecklades till en stormakt, gav en annan prägel åt staden med flera nybyggen men också modernisering av de äldre husen. Byggnaderna fick stora vindar i flera våningar med höga, branta tak och ofta en dekorativ fasadutsmäckning i natursten. Samtidigt anpassades de nybyggda husen längs framför allt Nygatorna i väster till en reglerad stadsplan.

Under 1700-talets mitt och senare hälft byggdes husen ofta på med en våning. Vindarna var nu mindre och taken flackare. Fasaderna utfördes släta och putsade, och rummen inreddes med kakelugnar och snickerier som till stor del finns bevarade i dag.

Vid 1800-talets senare del och under tidigt 1900-tal fick många byggnader fasader med tidstypiska dekorer i stuck eller puts och bottenvåningarna gjordes ofta om till butiksfasader med stora skyltfönster.

Gamla stan hotas – och räddas

Under senare delen av 1800-talet försköts stadens centrum till Norrmalm. Gamla stan började att successivt förslummas och många diskussioner fördes om stadsdelens sanitära förhållanden. Det kom till och med förslag om att riva stora delar och bygga helt nytt. När de nya stadsdelarna på malmarna växte fram omkring 1900 blev problemen i Gamla stan ännu mer uppenbara, men de enskilda fastig-

FASADEN MOT VÄSTERLÅNGGATAN BEVARAR MYCKET AV 1700-TALET'S KARAKTÄR MED SLÄTPUTSADE FASADER, FÖNSTER I MURLIVET OCH VISSA BEVARADE FÖNSTERBÅGAR OCH - KARMAR. FOTO: J. MALMBERG.

hetsägarna var inte villiga att bekosta saneringarna. Samfundet S:t Erik – som bildades 1901 och arbetade för att väcka intresse för stadens kulturhistoriskt värdefulla miljöer – oroades för stadsdelens framtid och tog på 1930-talet initiativet till att bilda AB Stadsholmen. Det nya bolaget fick i uppdrag att förvärva, restaurera och modernisera bebyggelsen med hänsyn bland annat till kulturhistoriska värden. De första åtgärderna i stor skala genomfördes i kvarteret Cepheus och flera av de genomförda renoveringarna har varit goda exempel, inte minst de allra första insatserna som gjordes.

I dag är Gamla stan med sina många bevarade tidslager och hus med en lång och omväxlande byggnadshistoria ett historiskt dokument av oersättligt värde.

HISTORIK

Tiden före 1757

Kvarteret ligger i området väster om Västerlånggatan, på utfylld mark som under 1300-talet bebyggdes med långsmala kvarter ner mot vattnet. Fastigheten

och dess ägare kan följas i de skriftliga källorna ner i 1500-talet. Efter den stora branden som härjade i Gamla stans västra delar år 1625 reglerades området och flera av gränderna i kvarteret byggdes igen. Vissa gränder är fortfarande synliga i husens bottenvåningar som gårdar eller långsmala rum. Samma år som branden, 1625, köpte handelsmannen Casper Norton fastigheten. På tomten fanns ett stenhus vid gatan men i vilken mån det skadades av branden är inte känt. Norton fick 1635 rätten till Rasmus Bagges Gränd i norr, vilken idag är inbyggd i huset. Exakt hur bebyggelsen på tomten såg ut före 1700-talets mitt är oklart, men förutom gathuset omnämns ett gårdshus av sten 1651.

Daniel Klensorgs ombyggnad 1757

År 1757 ansökte den dåvarande ägaren, handelsmannen Daniel Klensorg, om att få renovera och bygga på sin fastighet. Efter ombyggnaden hade huset i stort sett dagens planlösning. I bottenvåningen fanns tre bodar. Våningarna ovanför innehöll vardera fyra rum med gipsade tak. Trapporna var av sten upp till

EN IGENSATT, SPETSBÅGIG DÖRRÖPPNING LEDER IN I DET MED-
ELTIDA HUSET FRÅN DEN FÖRE DETTA GRÄND SOM ÄR INBYGGD I
FASTIGHETEN. FOTO: J. MALMBERG.

S-FORMIGT DÖRRGÅNGJÄRN AV 1600-TALSTYP. BOTTENVÅNING-
EN. FOTO: J. MALMBERG.

den oinredda vinden och taket var täckt med tegel och järnplåtar. Det gamla gårdshuset hade rivits och ersatts med ett nytt. Ombyggnaden präglar än i dag fastighetens exteriör och interiör.

1800-tal och senare

Gathusets vind inreddes till bostadsrum 1857. Från omkring sekelskiftet 1900 och långt in på 1900-talet utnyttjades våning 1 trappa i gathuset till verkstadslokaler och två stora fönster togs upp mot gården för att ge ljus till arbetet. Senare har rummen använts som bokbinderi och syateljé. Fastigheten köptes in av staden 1929. Åtta år senare revs gårdshuset. Under 1970-talet påbörjades ett samarbete mellan Stadsholmen och Stadsmuseet som innebar att i låneunderlaget för statliga tillägglån skulle en kulturhistorisk inventering med historisk utredning ingå. De första fastigheterna där detta genomfördes var Typhon 6 och 7 år 1977. Renoveringen påbörjades 1979. Fastigheten saknade centralvärme, varmvatten och i vissa

lägenheter wc. Vid ombyggnaden sparades i stort sett all äldre snickeriinredning liksom kakelugnarna. Sanitetsutrymmen inreddes inom befintliga rum, vilket i vissa lägenheter innebar nya mellanväggar. Tvättstuga installerades i källarna och vissa fönster byttes.

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Mot gatan står ett fyra våningar högt stenhus med ett stort gårdsrum innanför, belagt med storgatsten och kalkstensplattor. Port och dörrblad mot gatan är från 1700-talets mitt. Bottenvåningens fasad är bandrusticerad och avdelad från våning 1 trappa med ett profilerat våningsband. Ovanför är fasaden slätputsad med fönsteröppningar i murlivet. Äldre fönsterkarmar, -bågar och -beslag förekommer. Taket, som är försett med tre kupor mot gården och fyra mot gatan, är plåttäckt. Gårdsfasaden är slätputsad med fönster i murlivet och helsmidda

HALVFRANSK BRÖSTPANEL FRÅN 1700-TALETS MITT.
FOTO: J. MALMBERG.

FÖNSTER MED HALVFRANSKA SMYGPANELER FRÅN 1700-TALETS MITT OCH SAMTIDA TAKLIST. FÖNSTERBÅGARNA HAR BYTTS UT PÅ 1970-TALET. FOTO: J. MALMBERG.

ankarslutar av medeltida typ. Äldre fönsterkarmar och enstaka äldre bågar med beslag finns bevarade. I den norra delen av byggnaden finns från andra våningen en liten ljusgård, vilken är en rest av den före detta gränden. Fasaderna mot ljusgården är slätputsade med fönster mot trapploppet och vindsvåningens lägenheter.

Interiör

Under delar av huset finns medeltida källare. Byggnadens trapplopp har vilplan och steg av kalksten och från och med andra våningen fönster mot den lilla ljusgården i norr. Mellan bottenvåning och våning 1 trappa är stegen bytta, förmodligen på 1970-talet. Lägenhetsdörrarna på våning 1-3 trappor är från 1700-talet; helfranska eller med utanpåliggande fyllningar. Dörrfodren är samtida liksom trapploppets handledare av trä. Vindsvåningens dörrblad är från 1800-talets mitt då vinden inreddes

medan dörrfodren är av 1700-talstyp. Äldre fönsterkarmar finns bevarade mot ljusgården men bågar byttes på 1970-talet. I bottenvåningen finns en dörr med sekundärt placerade, S-formiga gångjärn av 1600-talstyp.

Lägenheterna bevarar i stort sett 1757 års planlösning och stora delar av inredningen från samma tid i form av fönsterpaneler, fönster- och dörrfoder, dörrblad, bröstpaneler, profilerade taklister samt en kakelugn. Sentida kök och badrum har förlagts inom de äldre rumsformerna.

Byggnaden innehåller också viss inredning från 1800-talet i form av kakelugnar, snickerier och stora fönsteröppningarna mot gården där en verkstad låg på våning 1 trappa.

Den norra butiken i bottenvåningen är förlagd till den före detta gränden. I sydväggen syns en spetsbågig medeltida öppning med formtegel. Närmast gården är rummet kryssvälv, förmodligen på 1600-talet.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.